

В.І. Копитко, д-р екон. наук, професор
Дніпропетровський національний університет залізничного
транспорту імені академіка В. Лазаряна

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ РЕГІОНАЛЬНИХ АПК

Обґрунтуванні напрямки розвитку відтворення інвестицій в аграрному секторі і розробці рекомендацій щодо їх практичного використання на регіональному рівні. Є доцільним у кожному регіоні підходити окремо до вкладення інвестицій у відтворення основних фондів. Державної підтримки вимагає інвестування відтворення основних фондів, які залучаються на виробництво овочів та картоплі, а також в тваринництво. В умовах сьогодення гостро постає питання залучення приватного капіталу в аграрну сферу для оновлення та модернізації основних засобів. Це дасть можливість активізувати залучення інвестицій у відтворювальному процесі, що є головною складовою тих економічних вимог, які покликані впровадженню перспективних механізмів інвестування, підвищення ефективності їх використання, забезпечивши прогресивні структурні перетворення в соціально-економічній сфері регіональних АПК.

Ключові слова: *аграрний сектор, регіональні АПК, відтворення основних фондів, інвестиції, державна підтримка, механізми інвестування.*

Постановка проблеми. Процес відтворення інвестиційної діяльності в аграрному секторі регіональних АПК обумовлено різними факторами: рівень прибутковості і рентабельності виробничої діяльності, розмір і структура джерел фінансування, рівень державної підтримки, територіальне розміщення, що впливає на природно-економічні умови виробництва. Однак, в даний час в аграрному секторі на регіональному рівні спостерігається неефективне співвідношення фінансів, які формують джерела інвестиційної діяльності підприємств, що обумовлює низький рівень їх інвестиційної активності та інвестиційної привабливості галузі, стримує приплив зовнішніх інвестицій і сам процес їх відтворення. У зв'язку з цим, вивчення умов і факторів розвитку відтворення інвестиційної діяльності, наукове обґрунтування пропорцій інвестиційних коштів за джерелами фінансування, напрямків підвищення економічної ефективності

та розвитку відтворення інвестиційної діяльності в сільському господарстві є актуальним і вимагає досліджень.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у розвиток теоретичних основ відтворення та інвестиційної діяльності внесли: Саблук П.Т. [1], Гайдучський А.П. [8], Андрійчук В.Г., Зубець М.В., Юрчишин В.В. [3], Шаховалова Є.О. [6], Скоцик В.Є. [7], Катан Л.І., Колеснік Я.В. [9] та ін. У той же час недостатньо розроблені особливості відтворення інвестиційної діяльності на регіональному рівні, що вимагає подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Мета даного дослідження полягає в теоретичному та методичному обґрунтуванні напрямків розвитку відтворення інвестиційної діяльності в аграрному секторі і розробці рекомендацій щодо їх практичного використання на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. Ефективне функціонування регіональних АПК пов'язане з необхідністю формування та реалізації ефективної інвестиційної політики. Їх суть полягає в переході від централізованого розподілу інвестиційних ресурсів до ринкових форм інвестування, становлення принципово нового механізму, фінансування інвестиційної діяльності, адекватного ринковим відносинам. В роботі [1, с.213] відмічається, що основним завданням державної підтримки сільськогосподарських виробників є досягнення їх фінансової стабільності, створення умов для розширеного відтворення виробництва, забезпечення конкурентоспроможності продукції та продовольчої безпеки країни, нарощування експортного потенціалу окремих груп товарів.

В даний час, незважаючи на деякі ознаки поживлення аграрної економіки, ситуація в інвестиційній сфері залишається складною. Подолання спаду виробництва та інфляції створює в регіонах України передумови для зростання інвестиційної активності. Так, за 2016 р. інвестиції в аграрний сектор в структурі капітальних інвестицій за видами економічної діяльності по Україні становить 14,1 % від загальної кількості – 359216 (млн грн). У цій ситуації на передній план у забезпеченні інвестиційного процесу виступають механізми, пов'язані з функціонуванням ринку капіталу і тому по регіонах спостерігається їх нерівномірність вкладення в аграрний сектор АПК по регіонах (області: Кіровоградська – 57,32 %, Херсонська – 51,72 %, Черкаська – 42,02 %, Вінницька та Чернігівська по 40,62 %, Київська – 12,42 %, Дніпропетровська – 10,92 %, Львівська – 6,2 %) [2, с. 170-175].

Отже, спостерігається домінування позитивних тенденцій у аграрних регіонах, що стимулює інвестиційну активність із різних джерел фінансування інвестицій. При значному дефіциті інвестиційних ресурсів в

економіці регіонів України зберігається високий дисбаланс між фінансовим потенціалом і реальними інвестиціями. В силу недосконалості механізму трансформації фінансових ресурсів в інвестиції, брак інвестиційних ресурсів доповнюється недовикористанням накопиченого потенціалу на інвестиційні цілі. Це визначає особливі умови вдосконалення інвестиційної діяльності на регіональному рівні.

І як зазначає автор, що без надійних основ інвестиційної діяльності, якими б професійно володіли спеціалісти відповідного профілю, марно сподіватися на сталий розвиток вітчизняного виробництва, науково-технічний і соціальний прогрес, а з ними і на належне місце у світовому господарстві [3]. Це є актуальним, оскільки, сучасне інвестування в аграрний сектор здійснюється в складних економічних умовах - гострий дефіцит фінансових ресурсів у товаровиробників, дисбаланс цінкових співвідношень на сільськогосподарську і промислову продукцію, слабка матеріально-технічна база, низький платіжоспроможний попит населення, що призводить не тільки до зменшення капітальних вкладень, а й до зміни у відтворенні основного капіталу.

Так, основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств[4, с.174] є наступні: чистий прибуток збільшився з 17253,6 млн грн (2010 р.) до 89330,86 млн грн (2016 р.), рівень рентабельності операційної діяльності збільшився відповідно з 24,5 % до 32,7 %. В той же час середня ціна на трактори у 2013 р. порівняно з 2012 р. зросла на 11 %, на комбайни: зернозбиральні – на 3,8 %, кукурудзозбиральні – на 44,5 %, бурякозбиральні – на 57,1 %, на молочні сепаратори – 58,2 % [5, с. 6–8]. Отже інвестиції необхідно розглядати як ресурс, необхідний для відтворювального процесу, а віддачу від їх вкладення як результат, сприяє його розвитку, для оцінки відтворення інвестиційної діяльності необхідно використовувати кілька груп показників, що характеризують з одного боку можливості інвестування, а з іншого віддачу від вкладення інвестицій.

Важливою проблемою в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів стає вибір сфер найбільш вигідного вкладення капіталу, що вимагає детального вивчення і врахування як загальноекономічних чинників, так і специфічних особливостей здійснення конкретних інвестиційних проєктів. У зв'язку з цим зростає потреба в узагальненні накопиченого вітчизняного досвіду, дослідження можливостей адаптації західного інструментарію інвестиційного аналізу до реалій вітчизняних регіональних АПК і розвитку на цій. основі сучасного інструментарію оцінки економічної ефективності інвестиційної діяльності.

Відтворення основних засобів аграрних підприємств потребує значних капіталовкладень і зазвичай власних фінансових ресурсів: чистого прибутку й амортизаційних відрахувань. Зменшення обсягу прибутку і рентабельності аграрних підприємств обумовлено: диспаритетом цін на промислову продукцію, яку використовують у господарствах, та вироблену ними сільськогосподарську продукцію; зростанням витрат на поточні ремонти зношеної техніки [6, с.87]. І далі автор робить висновок про значну різницю індексів цін на продукцію промисловості та сільського господарства в окремі роки. Перевищення індексу цін продукції промисловості над сільськогосподарською мало місце у 2002, 2004, 2005, 2006, 2008, 2009, 2011 та 2013 рр. Із поглибленням економічної кризи 2008 року перевищення індексів цін промислової продукції над сільськогосподарською становило 12,7 % у 2008 р., 7,9 % у 2009 р., 7,5 % у 2014 р.

Здійснення безперервного відтворювального процесу в аграрній виробничій сфері об'єктивно пов'язано з постійним використанням матеріально-ресурсних засобів, з необхідністю їх системної заміни новими, більш досконалішими, що є закономірною умовою функціонування суспільного виробництва. Відтворювальний процес у сільському господарстві тісно пов'язаний із системним оновленням засобів виробництва на якісно новій основі. Важливість матеріально-ресурсного забезпечення аграрного виробництва, створення потужної матеріально-технічної бази потребує системного підходу до її цілеспрямованого розвитку, істотної структурної модернізації, спрямованої на забезпечення комплексної механізації всіх технологічних процесів виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, просування її на світовий агропродовольчий ринок. Основними чинниками, що негативно впливають на забезпеченість сільськогосподарських підприємств основними засобами, є повільне введення в дію нових потужностей для тваринницької галузі, зниження обсягів виробництва техніки у вітчизняному сільськогосподарському машинобудуванні [7, с.232].

Головною проблемою, що перешкоджає активному технічному оновленню основних засобів у сільськогосподарському секторі, є значна нестача коштів, які можна було б спрямувати на забезпечення цього процесу. Зокрема, за оцінками А.П. Гайдуцького, модернізація тракторного парку сільськогосподарського призначення потребує капіталовкладень розміром щонайменше 7-7,2 млрд євро [8, с. 63].

Складність ситуації, гострота протиріч в системі відтворення суспільного капіталу в умовах обмежених інвестиційних ресурсів визначають важливість розробки системи принципів, форм і методів участі

держави в інвестиційному процесі. Мова йде про те, що рівень рентабельності виробництва зернових та зернобобових в сільськогосподарських підприємствах де працюють в основному агрохолдинги складає 4,9 % лише у Чернівецькій області, в середньому по Україні 37,8 % , а у Житомирській, Запорізькій, Черкаській, Полтавській областях від 40 до 59,9 %. По виробництву картоплі де в основному працюють фермерські господарства та господарства населення рівень рентабельності в середньому по Україні має від’ємне значення (-3,2 %), а у Хмельницькій, Полтавській та Тернопільській областях відповідно: -11,5, -15,4 -39,9 % [2, с. 234-239]. Тут слід вивчити і узагальнити досвід державного регулювання інвестиційної сфери в країнах з розвинутою ринковою економікою, проблемам розробки державної стратегії, яка характеризується інвестиційною спрямованістю і інтегральним підходом до врахування інтересів суб’єктів інвестиційної діяльності.

В роботі [9, с. 20] автор вважає, що інвестиційне забезпечення розширеного відтворення основних засобів підприємств аграрної сфери – це система форм та принципів управління капіталом сільськогосподарського підприємства, пов’язаних з залученням, розміщенням та використанням фінансових ресурсів підприємства відповідно до завдань розвитку підприємства в майбутньому. В умовах сьогодення гостро постає питання залучення приватного капіталу в аграрну сферу для оновлення та модернізації основних засобів.

Сьогодні інвестиційна політика в аграрному секторі має ряд серйозних недоліків, викликаних, перш за все, відсутністю комплексної моделі інвестиційного процесу в рамках регіональної аграрної стратегії держави. Є доцільним у кожному регіоні підходити окрема до вкладення інвестицій у відтворення основних фондів. Державної підтримки вимагає підтримки виробництво овочів та картоплі, а також тваринництво. Подолання інвестиційної кризи пов’язане з пошуком і розробкою перспективних механізмів інвестування, способів залучення фінансових ресурсів і підвищення ефективності їх. використання. До формування інвестиційної політики в аграрному секторі слід підходити комплексно і на системній основі.

Висновки. Незважаючи на ознаки похвалення позитивних тенденцій щодо просування агропродукції на світовий агропродовольчий ринок, ситуація в інвестиційній сфері регіональних АПК залишається складною. Хоча на сьогоднішній день спостерігається домінування позитивних тенденцій у аграрних регіонах, що стимулює інвестиційну активність із різних джерел фінансування інвестицій спостерігається дефіцит фінансових ресурсів у товаровиробників, дисбаланс цінних

співвідношень на сільськогосподарську і промислову продукцію призводить не тільки до зменшення капітальних вкладень, а й до зміни у відтворенні основного капіталу. Державної підтримки вимагає підтримки виробництво овочів та картоплі, а також тваринництво. В умовах сьогодення гостро постає питання залучення приватного капіталу в аграрну сферу для оновлення та модернізації основних засобів. Це дасть можливість активізувати інвестиції у відтворювальному процесі, що є головною складовою тих економічних вимог, які покликані забезпечити, прогресивні структурні перетворення в соціально-економічній сфері регіональних АПК.

Бібліографічний список: 1. Саблук П.Т. Ціна – запорука ефективності сільськогосподарського виробництва// Вісник економічної науки України 2010. – № 2, с. 212-213. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45603/4Sabluk.pdf?sequence=1>. 2. Статистичний збірник "Регіони України - 2017"(частина – 2) // Державна служба статистики України. К.: 2017, 687с. 3. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти [Текст] / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин. – К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с. 4. Статистичний збірник "Сільське господарство України - 2016" // Державна служба статистики України. – К.: 2017. – 246 с. 5. Купівля матеріально-технічних ресурсів для виробничих потреб сільськогосподарськими підприємствами у 2013 році: статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики, 2014. – 44 с. 6. Шаховалова Є.О. Особливості відтворення основних засобів аграрних підприємств в Україні та його фінансове забезпечення// Економіка і регіон № 5 (54). – 2015. – ПолтНТУ. – с. 83-90. 7. Скоцик В.Є. Проблеми відтворення технічних засобів, як основи інтенсифікації виробництва сільськогосподарської продукції // Сталий розвиток економіки 4'2013[21] Міжнародний науково-виробничий журнал(Інноваційно-інвестиційна діяльність), с. 229-233. 8. Гайдуцький А.П. Суперечності інвестиційних процесів в аграрному секторі України / А.П. Гайдуцький // Статистика України. – 2004. – № 3. – С. 61- 66. 9. Катан Л.І., Колеснік Я.В. Інвестиційне фінансування розширеного відтворення матеріально - технічної бази підприємств аграрної сфери економіки України// Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/simpoz2/127.pdf>

Копытко В.И. Особенности воспроизводства инвестиций в аграрном секторе региональных АПК. Обоснованы направления развития воспроизводства инвестиций в аграрном секторе и разработке

рекомендацій по их практическому использованию на региональном уровне. Представляется целесообразным в каждом регионе подходить отдельно к вложению инвестиций в воспроизводство основных фондов. Государственной поддержки требует инвестирования воспроизводства основных фондов, привлекаемых на производство овощей и картофеля, а также в животноводство. В современных условиях остро стоит вопрос привлечения частного капитала в аграрную сферу для обновления и модернизации основных средств. Это позволит активизировать привлечение инвестиции в воспроизводственном процессе, что является главной составляющей тех экономических требований, которые способствуют внедрению перспективных механизмов инвестирования, повышения эффективности их использования, обеспечив прогрессивные структурные преобразования в социально-экономической сфере региональных АПК.

Ключевые слова: аграрный сектор, региональные АПК, воспроизводство основных фондов, инвестиции, государственная поддержка, механизмы инвестирования.

Kopytko V. Features of reproduction of investments in the agrarian sector of regional agribusiness. The directions of development of reproduction of investments in the agricultural sector and development of recommendations on their practical use at the regional level are substantiated. It seems advisable in each region to approach a separate investment in the reproduction of fixed assets. State support requires the investment of reproduction of fixed assets involved in the production of vegetables and potatoes, as well as in livestock. In modern conditions, the issue of attracting private capital to the agrarian sphere for renewal and modernization of fixed assets is acute. This will make it possible to intensify the attraction of investment in the reproduction process, which is the main component of those economic requirements that facilitate the introduction of promising investment mechanisms, increasing the efficiency of their use, ensuring progressive structural transformations in the social and economic sphere of regional agribusiness.

Keywords: agrarian sector, regional agro-industrial complex, reproduction of fixed assets, investments, state support, investment mechanisms.

Стаття надійшла до редакції: 28.09.2017 р.